

ΟΜΗΡΙΚΟ ΕΘΙΜΟ ΛΑΝΘΑΝΟΝ ΣΕ ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΟΝΟΜΑΤΑ

Όπως είναι γνωστό¹, στά όμηρικὰ χρόνια ό ύποψήφιός σύζυγος συχνά προσέφερε δώρα πρός τόν πατέρα τής μελλονύμφου. Τά προσφερόμενα δώρα έκαλοντο έδνα και ό πατέρας τής νύμφης, πού τά έλάμβανε, έεδνωτής. Χαρακτηριστικά είναι τά ακόλουθα χωρία:

α) Λ 221-247: Αναφέρεται ή μονομαχία του νεόνυμφου Ίφιδάμαντα μέ τόν Άγαμέμνονα κατά τήν όποία υπέκυψε ύστερα από καιριο κτύπημα ό άτυχός Ίφιδάμαντας, ό όποιος άφησε τόν νυμφικόν παστόν του για νά σπεύσει στήν άμυνα τής Τροίας.

*ώς ό μόν αυθι πεσών κοιμήσατο χάλκεον ύπνον.
οικτρός, από μνηστής άλόχου, άστοϊσιν άρήγων,
κουριδής ής ού τι χάριν ίδε, πολλά δ' έδωκε
πρώθ' έκατόν βοϋς δώκεν, έπειτα δέ χίλι' υπέστη,
αίγας όμου και δις, τά οί άσπετα ποιμαίνοντο.*

β) Π 173-178: Αναφέρεται ό ποιητής στόν στόλο πού έτοιμάσε ό Άχιλλέας άποτελούμενο από 50 καράβια μέ 50 παλληκάρια τό καθένα και 5 «άξιωματικούς». Στόν πρώτο λόχο κυβερνούσε ό Μενέσθιος πού πήρε τήν Πολυδώρα άπ' τόν πατέρα τής προσφέροντας μυριοπλούσια δώρα.

*τής μόν ιής στιχός ήρχε Μενέσθιος αϊολοθώρηξ,
υίός Σπερχειοίο, διπετέος ποταμοίο·
δν τέκε Πηλός θυγάτηρ, καλή Πολυδώρη,
Σπερχειώ άκάμαντι, γυνή θεώ εννηθείσα,
αύταρ επίκλησιν Βώρω, Περιήρεος υίι,
ός 'ρ' άναφανδόν δπυιε, πορών άπερείσια έδνα.*

γ) Π 179-190: Στόν β' λόχο κυβερνήτης ήταν ό Εϋδωρος, γιός κλεφτογέννημα τής

1. Μιχαήλ Ι. Τσιτσικλής, Έεδνόσομαι-έεδνωτής, Έλληνικά 17, 1962, 24-39.

ἀρχιχορεύτριας Πολυμήλας μέ τόν πονηρό Έρμη τήν όποία στή συνέχεια παντρεύτηκε ό άτρομήτος Έχεκλής δίνοντας μύρια δώρα.

*τῆς δ' έτέρης Εϋδωρος ἀρήϊος ἠγεμόνευε,
παρθένιος, τὸν τίητε χορῶ καλῆ Πολυμήλη,
Φύλαντος θυγάτηρ· τῆς δὲ κρατὺς Ἀργειφόντης
ἠράσατ', ὀφθαλμοῖσιν ἰδὼν μετὰ μελπομένησιν
ἐν χορῶ Ἀρτέμιδος χρυσηλακάτου κελαδεινῆς.
αὐτίκα δ' εἰς ὑπερῶ' ἀναβάς παρελέξατο λάθρη
Ἑρμείας ἀκάκητα, πόρην δέ οἱ ἀγλαόν υἱόν
Εϋδωρον, πέρι μὲν θείειν ταχύν ἠδέ μαχητῆν.
αὐτὰρ ἐπεὶ δὴ τὸν γε μογοστόκος Εἰλείθυια
ἐξάγαγε πρὸ φόωσδε καὶ ἡελίου ἴδεν ἀυγὰς,
τὴν μὲν Ἑχεκλῆος κρατερὸν μένος Ἀκτορίδαο
ἠγάγετο πρὸς δώματ', ἐπεὶ πόρε μυρία ἔδνα.*

δ) X 468-472: Ἡ Ἀνδρομάχη, ἀκούγοντας τίς γοερές κραυγές τῆς πεθερᾶς τῆς, πετάγεται ἀπό τόν ἀργαλειό, τρέχει ἀλλόφρων πρὸς τόν πύργο, κοιτάζει κατὰ τόν κάμπο καί στό ἀντίκρουσμα τοῦ νεκροῦ συρόμενου Ἐκτορα σωριάζεται λιπόθυμη.

*τῆλε δ' ἀπὸ κρατὸς βάλε δέσματα σιγαλόεντα,
ἄμπυκα κεκρούφαλόν τε ἰδὲ πλεκτὴν ἀναδέσμην
κρηδεμνόν θ', ὃ 'ρά οἱ δῶκε χρυσέη Ἀφροδίτη
ἦματι τῷ ὅτε μιν κορυθαίολος ἠγάγεθ' Ἐκτωρ
ἐκ δόμου Ἡετίωνος, ἐπεὶ πόρε μυρία ἔδνα.*

ε) α 277-278 = β 196-197: Ἡ θεά Ἀθηνά συμβουλεύει τόν Τηλέμαχο νά βάλει κάποια τάξη στό σπῆτι τοῦ πατέρα του: νά συγκαλέσει τοὺς Ἀργίτες, νά τοὺς δηλώσει τί θέλει βάζοντας μάρτυρες καί τοὺς θεοὺς, νά ζητήσει ἀπό τοὺς μνηστήρες νά φύγουν καί ἡ μητέρα του νά ξεκαθαρίσει ἂν θέλει νά ξαναπαντρευτεῖ.

*οἱ δὲ γάμον τεύξουσι καὶ ἄρτυνέουσιν ἔεδνα
πολλὰ μάλ', ὅσσα ἔοικε φίλης ἐπὶ παιδὸς ἔπεσθαι.*

στ) λ 281-284: Ὁ Νηλέας εἶχε δώσει μύρια δώρα γιά νά πάρει γυναίκα του τήν πανέμορφη Χλώρη.

*καὶ Χλώριν εἶδον περικαλλέα, τὴν ποτε Νηλεΐς
γῆμεν ἐδὸν διὰ κάλλος, ἐπεὶ πόρε μυρία ἔδνα,
ὀπλοτάτην κόρυην Ἀμφίονος Ἰασίδαο,
ὅς ποτ' ἐν Ὀρχομενῶ Μινυεῖῳ Ἴφι ἄνασσεν*

ζ) ο 352-367: Στήν ἐρώτηση τοῦ ξένου πρὸς τόν Εὐμαιο γιά τοὺς γονεῖς τοῦ θείκου Ὀδυσσεά, ὁ χοιροβοσκός τόν ἐνημερώνει γιά τόν μαρασμό καί τόν ἀβάσταχτο πόνο τους γιά τόν γιό τους, πού ἐχάθη καί ἐπαινεῖ τήν νεκρή μητέρα του γιά τήν ἀγάπη πού εἶχε γι' αὐτόν καί γιά τήν Κτιμένη, τήν μικρότερη ἀπ' ὅλα

τά παιδιά της.

*αὐτὰρ ἐπεὶ ῥ' ἤβην πολυήρατον ἰκόμεθ' ἄμφω,
τὴν μὲν ἔπειτα Σάμηνδ' ἔδοσαν καὶ μυρὶ ἔλοντο.*

Ἐνίοτε ἀντὶ δώρων προσέφερε ὑπηρεσίες ὑπὸ μορφήν ἄθλου ὁ ὑποψήφιος γαμπρός πρὸς τὸν πατέρα τῆς νύμφης. Χαρακτηριστικά εἶναι τὰ ἀκόλουθα χωρία:

α) Ζ 179-195: Ὁ βασιλιάς τοῦ Ἄργους Προϊτός ὕστερα ἀπὸ συκοφαντία τῆς γυναίκας του Ἄντειας ὅτι δῆθεν ὁ Βελλεροφόντης προσπάθησε νὰ τὴν βιάσει, τὸν ἀποστέλλει στὴ Λυκία κομίζοντας γράμμα στὸν πεθερὸ του μὲ σκοπὸ τὴν ἐξόντωσή του. Ἐκεῖ τὸν φιλοξένησε πλουσιοπάροχα ὁ βασιλιάς τῆς Λυκίας ἐπὶ 9 ἡμέρες, καὶ τὴν δεκάτῃ τὸν ρώτησε ποιὸς ὁ σκοπὸς τοῦ ἐρχομοῦ του καὶ νὰ διαβάσει καὶ τὴν ἐπιστολὴ πού ἔφερε ἀπὸ τὸν γαμπρὸ του. Μόλις διέκρινε τὰ θανατηφόρα σημάδια:

*πρῶτον μὲν ῥα χίμαιραν ἀμαίμακῆτην ἐκέλευσε
πεφνέμεν· ἢ δ' ἄρ' ἔην θεῖον γένος, οὐδ' ἀνθρώπων,
πρόσθε λέων, ὅπιθεν δὲ δράκων, μέσση δὲ χίμαιρα,
δεινὸν ἀποπνείουσα πυρὸς μένος αἶθομένιοι.
καὶ τὴν μὲν κατέπεφνε θεῶν τεράεσσι πιθήσας·
δεύτερον αὖ Σολύμοισι μαχέσαστο κυδαλίμοισι·
καρτίστην δὴ τὴν γε μάχην φάτο δύμεναι ἀνδρῶν.
τὸ τρίτον αὖ κατέπεφνε Ἀμαζόνας ἀντιανείρας·
τῷ δ' ἄρ' ἀνερχομένῳ πυκινὸν δόλον ἄλλον ὕφαινε·
κρίνας ἐκ Λυκίης εὐρείης φῶτας ἀρίστους
εἶσε λόχον τοὶ δ' οὐ τι πάλιν οἰκόνδε νέοντο·
πάντας γὰρ κατέπεφνε ἀμύμων Βελλεροφόντης.
ἄλλ' ὅτε δὴ γίγνωσκε θεοῦ γόνον ἠὲν ἔοντα,
αὐτοῦ μιν κατέρυκε, δίδου δ' ὅ γε θυγατέρα ἦν,
δώκε δὲ οἱ τιμῆς βασιληΐδος ἤμισυ πάσης·
καὶ μὲν οἱ Λύκιοι τέμενος τάμον ἔξοχον ἄλλων,
καλὸν φυταλιῆς καὶ ἀρούρης, ὄφρα νέμοιτο.*

β) λ 285-297: Ὁ βασιλιάς τῆς Πύλου Νηλέας μὲ γυναίκα τὴ πεντάμορφη Χλῶρη ἀπέκτησαν 3 γιουὺς καὶ μιὰ πανέμορφη κόρη τὴν ὅποιαν ὁ κύρης τῆς θά τὴν ἔδινε ταίρι σὲ κείνον πού θά ἄρπαζε τίς ἀγελάδες τοῦ Ἴφικλου:

*ἢ δέ (sc. Χλῶρις) Πύλου βασιλευε, τέκεν δέ οἱ ἀγλαὰ κνα,
Νέστορά τε Χρομίον τε Περικλύμενόν τ' ἀγέρωχον.
τοῖσι δ' ἐπ' ἰφθίμην Πηρῷ τέκε, θαῦμα βροτοῖσι,
τὴν πάντες μνώνοντο περικίτται· οὐδέ τι Νηλεὺς
τῷ ἐδίδου ὅς μὴ ἔλικας βόας εὐρυμετώπους
ἐκ Φυλάκης ἐλάσειε βίης Ἴφικληΐης
ἀργαλέας τὰς δ' οἷος ὑπέσχετο μάντις ἀμύμων*

ἐξέλαν χαλεπή δὲ θεοῦ κατὰ μοῖρα πέδησε,
 δεσμοὶ τ' ἀργαλέοι καὶ βουκόλοι ἀγροιώται.
 ἀλλ' ὅτε δὴ μῆνές τε καὶ ἡμέραι ἐξετελεῦντο
 ἄψ περιτελλομένου ἔτεος καὶ ἐπήλυθον ὄροι,
 καὶ τότε δὴ μιν λῦσε βίη Ἴφικληΐη,
 θέσφατα πάντ' εἰπόντα· Διὸς δ' ἔτελείετο βουλή.

Ὅπως συνάγεται ἀπὸ τὰ παραπάνω χωρία τὰ προσφερόμενα ἀντικείμενα ἦταν βόδια καὶ αἰγοπρόβατα. Βόδια ἐμπλέκονται καί στίς προσφερόμενες ὑπηρεσίες τοῦ γαμπροῦ πρὸς τὸν πεθερό. Εἶναι ἀκόμη χαρακτηριστικό ὅτι στὸ Σ τῆς Ἰλιάδας, στὴν περίφημη περιγραφή τῆς ἀσπίδας τοῦ Ἀχιλλεῦ, οἱ παρθένοι ποὺ εἰκονίζονται στὸν ἐξαίσιο χορὸ χαρακτηρίζονται ἀλφεισβοιαί.

Σ 590-598: *ἐν δὲ χορὸν ποίκιλλε περικλυτὸς ἀμφιγυήεις,
 τῷ ἵκελον οἶόν ποτ' ἐνὶ Κνωσῷ εὐρείη
 Δαίδαλος ἤσκησεν καλλιπλοκάμω Ἀριάδνῃ.
 ἔνθα μὲν ἠΐθειοι καὶ παρθένοι ἀλφεισβοιαὶ
 ὠρχεῦντ', ἀλλήλων ἐπὶ καρπῷ χειρὰς ἔχοντες.
 τῶν δ' αἱ μὲν λεπτάς θόνας ἔχον, οἱ δὲ χιτῶνας
 εἶατ' ἐννήτους, ἦκα στίλβοντας ἔλαιω·
 καὶ ὄ' αἱ μὲν καλὰς στεφάνους ἔχον, οἱ δὲ μαχαίρας
 εἶχον χρυσείας ἐξ ἀργυρέων τελαμώνων.*

Ἡ λέξις εἶναι σύνθετη μὲ ἀ' συνθ. τὸ ἴ. ἀλφάνω² (= ἀποφέρω κέρδος) καὶ β' τὸ οὖσ. βοῦς. Ἡ φράση παρθένοι ἀλφεισβοιαὶ κατὰ λέξιν σημαίνει «κόρες ποὺ ἀποφέρουν κέρδος στοὺς γονεῖς τὰ βόδια ποὺ οἱ γαμπροὶ δίνουν ὡς δῶρα».

Τὸ ἔθιμο τώρα αὐτὸ τοῦ γάμου μὲ προσφορά δῶρων στὸν πατέρα τῆς νύμφης, κατὰ τὴ γνώμη μου, ἀντανακλάται στὰ κάτωθι ὀμηρικά γυναικεῖα ὀνόματα.

1. *Περίβοια* ὀνομάζεται στὴν Ὀδύσεια ἡ κόρη τοῦ Εὐρυμέδοντος, τοῦ βασιλιά τῶν Γιγάντων, σύζυγος τοῦ Ποσειδῶνα.

η 56-62: *Ναυσίθοον μὲν πρῶτα Ποσειδάων ἐνοσίχθων
 γείνατο καὶ Περίβοια, γυναικῶν εἶδος ἀρίστη,
 ὀπλοτάτη θυγάτηρ μεγάλητορος Εὐρυμέδοντος,
 ὅς ποθ' ὑπερθύμοιοι Γιγάντεσσιν βασίλευεν.
 ἀλλ' ὁ μὲν ὤλεσε λαὸν ἀτάσθαλον, ὤλετο δ' αὐτός,
 τῇ δὲ Ποσειδάων ἐμίγη, καὶ ἐγένατο παῖδα
 Ναυσίθοον μεγάληθυμον, ὃς ἐν Φαίηξιν ἄνασσε*

2. *Περίβοια* ὀνομάζεται στὴν Ἰλιάδα Ἀκεσσαμενοῦ θυγατρῶν πρεσβυτάτη (= ἡ πρωτοκόρη τοῦ βασιλιά Ἀκεσσαμενοῦ), σύζυγος τοῦ ποταμοῦ Ἄξιου.

2. Chantraine, *DELG* s.v. ἀλφάνω.

Φ 141-143: ... τόν δ' Ἀξιός εὐρυρέεθρος
 γείνατο καί Περιβόια, Ἄκεσσαμενοῖο θυγατρῶν
 πρεσβυτάτη τῇ γάρ ῥα μίγη ποταμὸς βαθυδίνης.

Ἡ λέξη Περιβόια εἶναι σύνθετη ἀπό τὴν πρόθεση *περι*³ καί τὸ οὖσ. βοῦς καί κατὰ λέξιν σημαίνει «αὐτὴ πού προσπόρισε στοὺς γονεῖς τῆς πληθοσ βοδιῶν», προφανῶς λόγω τοῦ κάλλους τῆς.

Ἄς σημειωθεῖ ὅτι ἡ Περιβόια τῆς Ὀδύσσειας χαρακτηρίζεται *γυναικῶν εἶδος ἀρίστη* (= πανέμορφη).

3. *Ἡερίβοια* ὀνομάζεται στό Ε 389 τῆς Ἰλιάδας ἡ μητροιά τῶν Ἀλωαδῶν, τοῦ Ὠτου καί τοῦ Ἐφιάλτου καί χαρακτηρίζεται *περικαλλής*.

Κατὰ τόν Risch⁴ τὸ ὄνομα εἶναι σύνθετο μέ β' συνθ. τὸ οὖσ. βοῦς καί α' συνθ. τὸ ἐπίρρημα *ἤερι* < *ἄιερι (= ἦρι) «πρωί».

Τὸ ὄνομα, ἐπομένως, θά ἐσήμαινε «αὐτὴ πού ὀδηγεῖ τὰ βόδια γιά βοσκή τὸ πρωί». Κατὰ τὴ γνώμη μου, ἱκανοποιητικότερο νόημα δίνει τὸ ὄνομα, ἂν θεωρηθεῖ ὡς α συνθ. τὸ ῥ. ἀείρω.

Σ' αὐτὴ τὴν περιήπωση *Ἡερίβοια* εἶναι «αὐτὴ πού πῆρε βόδια γιά τοὺς γονεῖς τῆς ἀπὸ τὸν ὑποψήφιο γαμπρό λόγω τοῦ κάλλους τῆς».

Γιά τὴ δομὴ τοῦ *Ἡερίβοια* ἀπὸ τὸ *ἀείρω* + *βοῦς* π.β. τὸ ποιητικὸ σύνταγμα τῆς Ὀδύσσειας φ 18 *μῆλα ἄειραν*⁵. Τὴν ἴδια ἐρμηνεῖα δίδει καί ὁ Bechtel⁶.

4. *Πολυμήλη* ὀνομάζεται στήν Ἰλιάδα (Π 180) ἡ κόρη τοῦ Φύλαντος καί χαρακτηρίζεται *καλή* (= ὀμορφη). *Πολυμήλη* σημαίνει «αὐτὴ πού προσπόρισε λόγω τοῦ κάλλους τῆς στὸν πατέρα τῆς πολλὰ μῆλα (= αἰγοπρόβατα)».

5. *Πολυδώρη* ὀνομάζεται στήν Ἰλιάδα (Π 175) ἡ κόρη τοῦ Πηλέα καί χαρακτηρίζεται *καλή* (= ὀμορφη).

Ἄ Βῶρος γιά νά τὴν ἀποκτηθεῖ προσέφερε *ἀπερείσια ἔδνα* (= ἄπειρα δῶρα). *Πολυδώρη* σημαίνει «αὐτὴ πού προσπόρισε πολλὰ δῶρα στὸν πατέρα τῆς λόγω τοῦ κάλλους τῆς».

Στά γυναικεῖα, λοιπόν, ὀνόματα *Περίβοια*, *Ἡερίβοια*, *Πολυμήλη* καί *Πολυδώρη* λανθάνει τὸ ἔθιμο τοῦ γάμου δι' ἔδνων, τὰ ὅποια συνίσταντο σέ βόδια καί σέ αἰγοπρόβατα ἀλλὰ καί σέ ἄλλα δῶρα. Στά ἴδια ὀνόματα ἀντανανκλᾶται ἐπίσης καί τὸ γυναικεῖο κάλλος.

3. Γιά τὴ σημασία τῆς *περι* π.β. τὸ ὄνομα *Πειρίθοος* καί τὴν φράση ἀπόπου προέκυψε: *πέρι μὲν θείειν ταγίν* (Π 186).

4. Ernst Risch, *Wortbildung der homerischen Sprache*, Berlin 1974², 138, 217.

5. K. Meister, *Die homerische Kunstsprache*, Leipzig 1921, 38 σημ. 2. Ὁ Meister ἐρμηνεύει «κέρδος τοῦ πατέρα τῆς σέ ἀρπαγὴ ἢ σέ ἀθλητικούς ἀγῶνες».

6. Fr. Bechtel, *Die historischen Personennamen des Griechischen bis zur Kaiserzeit*. Tübingen 1917.